

Minnemarkering 4. mars for en av 2.v.krigs første seire - Lofotraidet 4.mars 1941.

William Hakvaag – Lofoten Krigsmuseum.

Starten til den 2.v.krig begynner med at Hitler ønsker å utvide Tyskland. I 1936 7.mars blir det demilitariserte Rhinland besatt av tyske tropper. England og Frankrike foretar seg ikke noe selv om dette ikke er etter avtalen med Tyskland.

Men etter en tid vil Hitler utvide Tyskland enda mer, og den 13.mars 1938 slås Østerrike sammen med Tyskland. Hitler speider etter nye muligheter. Vest i Tsjekkoslovakia bor det mange tyskere i et landområde som heter Sudetene. Disse tyskerne må jo berges, enten de vil eller ikke, og 1.oktober 1938 blir området etter protester og forhandlinger, slått sammen med Tyskland.

En mengde «sudet-tyskere» rømmer og noen kommer også som flyktninger til Lofoten. Hitler erklærer at han har ikke flere mål i Europa. Men noen måneder senere okkuperer han også resten av Tsjekkoslovakia.

Sovjet er villig til å gå til krig, men Frankrike og England nøler og velger å ikke gjøre noe. Churchill raser og uttaler: Dere hadde valget mellom krigen og skammen. Dere valgte skammen, men jeg sier dere at dere vil også få krigen.

Den andre verdenskrig begynte 1.september 1939. Polen blir angrepet av Hitlers Tyskland. To dager senere erklærer England og Frankrike krig. Churchill fikk rett. Etter to uker angriper også Stalins Sovjet Polen som må etter kort tid kapitulere.

Finland angripes av Stalin den 30.november 1939 og det blir en blodig krig i et iskaldt klima. Finland kapitulere i mars 1940. Over 700 norske som har deltatt kommer seg så vidt tilbake til hjemlandet før Tyskland angriper 9. april både Danmark og Norge. Frankrike angripes 10.mai sammen med Luxemburg, Belgia og Holland. 25. juni kapitulere Frankrike og Europa er okkupert.

Dette er situasjonen i det nye året 1941. Alt så mørkt ut. England manglet våpen, fly og utstyr og var ikke forberedt på krig. Statsminister Churchill kaller de første månedene i 1941 for «Den mørkeste timen». The darkest hour. Inntil da hadde England tapt alt. Tsjekkoslovakia, Sudetene, Polen, Frankrike, Belgia, Holland, Luxemburg, Danmark og Norge var nå okkupert av Hitlers soldater. England og Churchill trenger sårt et lyspunkt... En seier. Til nå hadde de tapt alt...

Det er i dette mørke klima ideen med å gi tyskerne et spark bak utvikles. Ideen kom egentlig før årsskiftet 40/41, og skulle iverksettes i slutten av januar. Imidlertid ble datoen skjøvet til 4.mars 1941. Målene var Stamsund, Henningsvær, Brettesnes og Svolvær. Disse skulle besettes og trandamperier mm skulle sprenges, men på en slik måte at sivilbefolkningen ble minst mulig skadeildene. Området var også bare lett befestet og faren for egne tap mindre.

Raidet starter med beskytning mellom den tyske vaktbåten Krebs, som egentlig var en armert tråler og den engelske jageren Somali. Kanonaden var så kraftig at folk våkner. Krebs blir skutt i brann og satt ut av spill. Deretter blir det digre fabrikkskipet for fisk, Hamburg beskyttet av Somalis kanoner. Her arbeidet mange fra Svolvær og det hele er veldig dramatisk. Et skudd går rett inn i messa og eksploderer. Eksplosjonen er så kraftig at flere får bombesjokk, dører låser seg og må brytes opp for å få ut folk. Deretter låres livbåter og man forlate skipet.

Ms Hamburg blir også senket senere på dagen og ligger fremdeles inne i havna i Osan. Den ene livbåten står fremdeles på bunnen ved siden av vraket. Ute ved Brettesnes blir hurtigruten Mira senket da den ikke greier å stoppe fort nok. Det er en misforståelse, men 7 sivile mister livet.

I Svolve, Kabelvåg, Henningsvær og Stamsund er der blitt veldig stemning da man tror krigen er slutt og vi er frigjort. Når man etter noen timer forstår at engelskmennene og de 52 norske som også deltar i raidet skal dra tilbake blir man betenkt. Over 200 tyskere er blitt tatt til fange og over 300 av sivilbefolkningen rømmer for å kunne delta i de norske styrkene i England.

Raidet fører til et stemningsskifte i England og var mer enn bare et lysglimt i denne mørke tiden. Det viste at det gikk an å slå tyskerne. De var ikke uovervinnelige. De som hadde deltatt på operasjon Claymore, ble båret på gullstol i England i ukesvis. Raidet hadde tent en gnist som tente en flamme som bare ble sterkere og større ettersom tiden gikk. Lofotraidet regnes av mange som krigens første totale seier hvor tyskerne ble fullstendig slått og tatt til fange.

Vi kan nevne at det første bygget som ble okkupert under raidet var det gamle posthuset der Lofoten Krigsmuseum er i dag. Grunnen var telegrafene som lå i andre etasje. Engelskmennene plasserte to vakter og disse skal ha klart det kunststykke å ringe til Berlin for å snakke med Hitler noe som ble vanskelig da han ikke var stått opp... Men de skal ha fortalt sentralborddamen i Berlin at «We are now standing here, and what will you do about that»...

Raidet førte til at Gestapo, SS og Reichkommissar Terboven kommer. De er rasende for vi hadde ropt hurra for engelskmennene. Mange blir avhørt og mange blir arrestert. Noen blir mishandlet før de blir sendt sørover med skip. Dermed blir de første 64 fangene på Grini fra Lofoten. Ettersom mange var fra Svolve, gikk de under navnet «Svolværgissel» selv om der er fanger fra både Stamsund, Kabelvåg, Henningsvær og Brettesnes. Noen sendes også til Tyskland hvorav en, Harald Kosmo, aldri fikk oppleve freden. Det er i dag felt inn en minnestein i messing i fortauet i Hamburg utenfor fengslet med hans navn.

Derfor er der markeringer og minnestunder 4.mars:

- Bautaen ved Svolve kirke kl.1400
- Bautaen ved Stamsund kirke kl.1630

Med kransenedlegging og appeller av Ordfører i Vågan Frank Johnsen, Ordfører i Vestvågøy Remi Solberg og HV Områdesjef for Lofoten Bjørn Ragnar Larsen. Dette i samarbeid med veteranforeningene i Lofoten - NVIO og Lofoten House of Veterans.

Etter minnemarkeringene vil det være åpen kafe i Lofoten House of Veterans sine lokaler på Leknes, for både veteraner, pårørende og andre interesserte.

Lofotraidet 4.mars 1941 var et lyspunkt i «The darkest hour» - den mørkeste tiden.

Alle er velkomne til å delta.